

**Utbildningsdepartementet
103 33 STOCKHOLM**

Synpunkter angående Ds 2008:13, En ny betygsskala

Lärarnas Riksförbund har beretts tillfälle att lämna synpunkter på förslaget till ny betygsskala för det offentliga skolväsendet.

Övergripande synpunkter

Lärarnas Riksförbund stödjer i stort utredningens förslag. Förbundet har sedan länge påtalat behovet av tidigare betyg och betyg i fler steg och har också ett starkt medlemsstöd för detta.

Sammanfattning

Lärarnas Riksförbund tillstyrker förslaget till ny betygsskala och till stora delar den föreslagna tillämpningen i de olika skolformerna.

Lärarnas Riksförbund avstyrker förslagen att:

- Endast formulera betygs-kriterier för betygsstegen A, C och E.
- I grundskolan endast formulera betygs-kriterier för årskurs nio.

Lärarnas Riksförbund föreslår att:

- Skolverket vid utformningen av nya kursplaner ska ges i uppdrag att utforma kriterier för samtliga betygssteg, E, D, C, B och A.
- Det för både årskurs sju och nio formuleras tydliga mål i alla ämnen samt betygs-kriterier för samtliga betygssteg.

Betygsskalan

Lärarnas Riksförbund bejaktar den föreslagna skalan i sex steg med fem steg för godkänt och ett för icke godkänt. Förbundet bejaktar också förslaget att betyg inte ska sättas (-) om läraren saknar betygsunderlag.

Betygsvärde för meritvärdering

Som utredningen konstaterar får meritvärdena för den nya betygskalan konsekvenser för dem som söker till högskolan. En konsekvens av skärpta krav för det högsta betygssteget torde vara att färre elever når meritvärdet 20,0.

Lärarnas Riksförbund instämmer med utredningens resonemang kring den problematik som uppstår när elever som betygssatts enligt det gamla och det nya betygssystemet ska konkurrera om platser i högskolan. Innan den nya betygsskalan tas i bruk måste frågan om meritvärdering utredas och lösas.

Kriterier

Lärarnas Riksförbund ser positivt på utredningens förslag att i de skolformer där nu ”mål att uppnå” används som kriterier för betyget godkänt ersätta dessa med betygs-kriterier för betyget E. Därmed måste kursplanerna för grund- och grundsärskolan ses över i sin helhet och dess mål- och kriterieutformning i synnerhet. Förbundet har redan uttryckt sitt gillande för förslagen i utredningen *Tydliga mål och kunskapskrav i grundskolan* (SOU 2007:28) och förutsätter att dess förslag tas i beaktande när Skolverket ges i uppdrag att se över läroplan och kursplaner. Förbundet förutsätter också att man i samband med denna översyn följer utredningens förslag att ta bort möjligheten att sätta så kallade blockbetyg i grundskolan.

För att skapa en nationellt likvärdig skola är det av yttersta vikt att kursplaner, mål och kriterier är tydliga och kan fungera som ett reellt verktyg och stöd för lärares vardagliga arbete. I utredningen föreslås att betygs-kriterier endast ska formuleras för betygen E, C och A. Betyget D ska ges när kriterierna för C till stor del är uppfyllda och detsamma gäller förhållandet mellan betyg B och A. Lärarnas Riksförbund anser att Skolverket vid utformningen av nya kursplaner istället ska ges i uppdrag att utforma kriterier för samtliga betygssteg, E, D, C, B och A.

Lärarnas Riksförbund inser naturligtvis också de svårigheter som kan finnas med att formulera kriterier för fler betygssteg. I förarbetet till de nuvarande kursplanerna fördes resonemang kring olika kunskaps-taxonomier, främst utifrån begreppen fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet. En försvårande omständighet är att kunskaps-taxonomier inte självklart är hierarkiska. Trots dessa svårigheter är förbundets uppfattning att om man kan formulera kriterier i tre steg kan man också göra det i fem.

Utan tydligt formulerade kriterier finns en risk för ”relativ” betygssättning. Att elever jämförs med varandra i stället för att deras faktiska kunskap jämförs med uppsatta kriterier. Det finns också en risk för att man lokalt försöker komma överens om vilka kriterier som ska vara uppfyllda, något som då bidrar till lokal likvärdighet men riskerar att skapa nationell olikvärdighet.

Konsekvenser för grundskolan

En förändring i den nya betygsskalan är att betyget icke godkänt (F) även ska användas för elever i grundskolan. Idag noteras i stället att eleven inte nått målen och därför inte kan tilldelas något betyg. I praktiken upplever både elever och lärare ofta detta som betyget icke godkänt. Detta i kombination med den nya möjligheten att sätta (-) om det saknas betygsunderlag är positivt eftersom det tydliggör skillnaden mellan elever som deltagit i undervisning och arbetat mot målen och dem som, av någon anledning, inte gjort det.

Lärarnas Riksförbund stödjer också den skillnad mellan betyget F och (-) som tydliggörs av utredarens förslag att man vid betyget F ska komplettera detta med en beskrivning av vilka kriterier eleven uppfyllt, dess kunskapsutveckling samt vilka åtgärder som satts in för att stödja eleven.

Lärarnas Riksförbund anser samtidigt att målsättningen måste vara att andelen elever som får F eller (-) ska minska i förhållande till andelen elever som idag inte får betyg i något eller några ämnen när de lämnar grundskolan. För att uppnå detta krävs att de satsningar som utlovats i grundskolan, inte minst i de tidiga skolåren, verkligen genomförs. Det behövs fler behöriga lärare, bättre lärarutbildning och fortbildning samt resurser att sätta in när elever riskerar att inte nå målen.

Utredningen har inte haft i uppdrag och heller inte tagit ställning till frågan när betyg ska sättas första gången. Däremot vet vi med största säkerhet att det kommer att bli tidigare än idag. Oavsett när betyg börjar sättas menar utredningen att terminsbetyg ska sättas utifrån det ämnesinnehåll som behandlats och utifrån vad som är rimliga krav på elever i olika årskurser.

Lärarnas Riksförbunds uppfattning är att tydliga kriterier är ett av de viktigaste medlen för att säkra en nationellt likvärdig skola. Förbundets uppfattning är därför att det med betyg från årskurs sex finns stora risker för olikvärdighet om kriterier bara är formulerade för den sista årskursen. Om dessutom förslaget från SOU 2007:28, med tydligare stoffhänvisningar i ämnena genomförs, anser Lärarnas Riksförbund att det finns all anledning att även formulera kriterier för betygssättning i årskurs sju.

Lärarnas Riksförbunds uppfattning är att det för årskurs fem i grundskolan skall finnas tydligt formulerade mål i alla ämnen. Mål i svenska och matematik ska även finnas formulerade för årskurs tre. Dessa mål stäms av löpande av undervisande lärare och mer formaliserat genom nationella prov i svenska och matematik i årskurs tre och fem samt i engelska i år fem. Elevens måluppfyllelse och utvecklingsområden nedtecknas i den individuella utvecklingsplanen. Det är Lärarnas Riksförbunds bestämda åsikt att man inte ska lämna betygslänkande omdömen i dessa skolår så länge det inte finns kriterier utformade för detta.

För årskurs sju och nio i grundskolan skall finnas tydligt formulerade mål samt betygskriterier för samtliga betygssteg i samtliga ämnen. Elevernas kunskaper stäms av löpande av undervisande lärare samt mer formaliserat genom nationella prov i alla ämnen vid bestämda tillfällen. Elevens måluppfyllelse och utvecklingsområden nedtecknas i den individuella utvecklingsplanen. Dessutom sätts terminsbetyg i alla ämnen samt slutbetyg på vårterminen i årskurs nio.

Konsekvenser för gymnasieskolan

För gymnasieskolan innebär förslaget färre förändringar än för grundskolan. Att få möjlighet att sätta betyg i fler steg är något som länge varit ett önskemål från Lärarnas Riksförbunds medlemmar i gymnasieskolan och förslaget att använda samma betygsskala, F-A, som i grundskolan uppfattar förbundet som mycket positivt.

I gymnasieskolan finns redan idag betyget icke godkänt. Lärarnas Riksförbund ser positivt på utredarens förslag, att tydliggöra skillnaden mellan när man ska sätta betyg, om än ett icke godkänt (F), och när man inte ska sätta betyg alls (-).

Om gymnasieutredningens (SOU 2008:27) förslag, att ersätta dagens ”slutbetyg” med en gymnasieexamen, vinner gehör kan detta få konsekvenser främst på yrkesprogrammen. Förbundets bedömning är att det både hos elever och hos arbetsgivare kommer att uppfattas som viktigare än idag att få betyg i alla ämnen på yrkesprogrammen varför formuleringen på sidan 70, ”om läraren har visst bedömningsunderlag ska [...] betyg sättas” får större betydelse än idag. Det är här av yttersta vikt att lärarens professionella bedömning respekteras.

Lärarnas Riksförbund ställer sig något frågande till formuleringen på sidan 69, ”Arbetsgruppen utgår därför från [...] att det finns betygskriterier formulerade för *minst* (vår kursivering) betygen A, C och E.” Utifrån vår tidigare kritik mot att endast formulera kriterier för tre av de fem godkända betygsstegen tycks det oss något märkligt att man här, och endast här, antyder att det skulle vara möjligt att formulera kriterier även för de andra betygsstegen. Lärarnas Riksförbund vill därför betona vårt krav på kriterier för samtliga betygssteg.

Konsekvenser för sfi-undervisningen

Lärarnas Riksförbund ställer sig positivt till att införa en mer differentierad betygsskala även i sfi-undervisningen. En problematik är dock den stora brist på behöriga lärare som råder inom denna skolform, inte minst för att det är otydligt vilken behörighet som krävs. Vi förutsätter dock att de krav som kommer att ställas på lärares behörighet i utredningen om behörighet och auktorisation också kommer att gälla för lärare i sfi.

Implementering

I utredningen poängteras att införandet av en ny betygsskala ställer höga krav på insatser för implementering och fortbildning. Som utredarna skriver så vet vi, även om det inte ingått i denna utrednings uppdrag, att betyg även kommer att sättas tidigare i grundskolan och då även av lärare som idag inte sätter betyg. Kombinationen av att nya (och erfarna) lärare ska sätta betyg utifrån en ny betygsskala, utifrån nya kursplaner med förändrad mål- och kriteriestruktur ställer mycket höga krav på dessa insatser.

Vid den senaste betygsreformen och införandet av de nuvarande läroplanerna satsades inte tillräckliga resurser på implementering. Staten lämnade då ansvaret för detta till kommunerna och de enskilda huvudmännen, ett ansvar som de i stor utsträckning inte tog. Lärarnas Riksförbund kan därför inte nog betona vikten av att staten avsätter tillräckligt med öronmärkta resurser till denna oerhört viktiga del av en så här pass omfattande reform.

Konsekvenser för lärarnas arbetssituation

Vikten av fortbildning visar sig inte minst i svaren på frågor om betygssättning som vi ställt till ett urval av förbundets medlemmar som arbetar i grundskolan. På frågan om hur elevernas resultat skulle påverkas av fler betygssteg uttrycker närmare 60 procent att de skulle påverkas positivt men samtidigt uttrycker närmare 25 procent att deras eget arbete skulle försvåras. Närmare 30 procent av de tillfrågade säger att deras arbete kommer att försvåras ifall betyg införs från årskurs sex men samtidigt tror över 80 procent att elevernas resultat kommer att påverkas positivt av detta.

Många av de svårigheter de tillfrågade lärarna förutsäger bör kunna åtgärdas med rätt fortbildning men problematiken måste också ses i ett arbetsbelastningsperspektiv. Fler lärare än tidigare kommer att sätta betyg och de lärare som idag sätter betyg kommer att sätta betyg i fler klasser. När det tillkommer nya arbetsuppgifter måste lärares hela arbetsbörda ses över. Nya arbetsuppgifter kan inte tillkomma utan att andra tas bort eller minskar i omfattning. Här måste det ställas krav på huvudmännen så att de ger lärarna möjlighet att genomföra sitt uppdrag inom arbetstiden.

Lärarnas Riksförbund anser att endast den som är utbildad lärare, i rätt ämne och rätt årskurs ska få sätta betyg. Vi räknar med att det kommer formuleras tydligare krav på behörighet för att undervisa i olika årskurser och ämnen. (Se direktiven till Lärarutredningen – om behörighet och auktorisation, U 2006:07)

Även om nya regler införs kommer obehörighetsproblematiken att kvarstå och det kan inte vara rimligt att resurser satsas på att ge den som saknar lärarexamen fortbildning i betygssättning. Här måste därför varje huvudman ta sitt ansvar och se till att endast utbildade lärare ges huvudansvar för betygssättning, något vi ändå räknar med kommer att bli verklighet när en lärarauktorisering införs.

Med vänlig hälsning

LÄRARNAS RIKSFÖRBUND

Metta Fjelkner
Förbundsordförande

Anna Jändel-Holst